

СЕКЦІЯ: СУСПІЛЬНА ГЕОГРАФІЯ

*Погубило В. І., магістрант 1 курсу
географічного факультету
Науковий керівник – д.г.н., професор кафедри
географії та методики її навчання
Заставецька Л.Б.*

СУЧАСНА ДИНАМІКА КІЛЬКОСТІ ПОМЕРЛИХ В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Актуальність дослідження. Життя населення залежить від перебігу різноманітних демографічних процесів – народжуваності, смертності, міграцій, шлюбності. Вагомим показником є смертність населення. Дослідження показників смертності за причинами смерті у розрізі адміністративних областей, насамперед дозволяє виявити найбільш поширені захворювання людей даного регіону. Це в свою чергу, слугуватиме підставою для розробки ефективних заходів органами охорони здоров'я, системи освіти, державної влади для покращення демографічної ситуації на регіональному рівні.

Мета дослідження. Основною метою даного дослідження є висвітлення і аналіз даних про смертність населення Тернопільської області та причин, що її зумовлюють, розробка рекомендацій для покращення її стану.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

1. Здійснити аналіз показників смертності за період 2014-2017 років;
2. Виявити основні причини смертності в Тернопільській області у даний період;
3. Окреслити шляхи вирішення демографічної ситуації в області.

Виклад основного матеріалу. Разом з народжуваністю смертність є одним з головних показників відтворення населення і забезпечує неперервність цього процесу. Смертність – це відношення кількості померлих осіб до загальної кількості населення чи окремих груп у різному віці на певній території, протягом певного періоду часу.

Аналізуючи показники смертності в Тернопільській області за період з 2014 р. по 2017 р. варто відзначити, що загальна кількість померлих знизилась на 366 осіб (табл. 1). Найнижчий показник кількості померлих спостерігався в 2017 р. і становив 14814 осіб, найвищий – в 2015 р. (15253 особи). Коли в 2015 р. загальний коефіцієнт смертності в Тернопільській області становив 14,3%, то уже в 2017 р. він знизився до 14,0%.

¹ Смертність на 1000 осіб наявного населення (загальний коефіцієнт смертності) – це відношення кількості померлих протягом календарного року до середньорічної чисельності наявного населення.

Таблиця 1

Показники смертності на території Тернопільської області за період 2014-2017 років*

Рік	Кількість померлих осіб			На 1000 осіб наявного населення ¹		
	Усього	Міські поселення	Сільська місцевість	Усього	Міські поселення	Сільська місцевість
2014	15180	4936	10244	14,2	10,4	17,2
2015	15253	4835	10418	14,3	10,2	17,6
2016	14954	4963	9991	14,1	10,5	17,0
2017	14814	4876	9938	14,0	10,3	17,1

*За даними Державної служби статистики України [4]

Оскільки здоров'я населення є однією з головних характеристик якості населення, то, дослідження смертності за причинами смерті допоможе зрозуміти чи є ефективними ті заходи, які є в даний час і що потрібно зробити для його поліпшення [6. с. 173].

Під причинами смерті розуміють хвороби, патологічні стани чи травми, що призвели до смерті або сприяли її настанню, а також обставини нещасного випадку, що викликав травму зі смертельним результатом, або насильницької смерті [3 С. 100-101].

Протягом 2014-2017 рр. переважна більшість населення Тернопільської області померла від хворіб систем кровообігу. Найбільша кількість померлих саме з цієї причини зафіксована у 2015 р. і становить 10947 осіб, а найменша в 2017 р. – 10729 осіб (див. табл. 2).

Друге місце серед причин смерті населення в області займають новоутворення, проте кількість померлих тут є суттєво нижчою, аніж від хворіб систем кровообігу. Якщо за останні чотири роки від новоутворень померло 7631 особа, то від хворіб систем кровообігу – 43225 осіб. Третє місце в структурі причин смерті населення Тернопільщини припадає на хвороби органів дихання, які викликали понад 2635 смертей серед всього населення.

Для більш детального інформування про стан смертності в Тернопільській області розглянемо показники смертності у районах, що дасть уявлення про геопросторове її поширення.

Станом на 2014 р. найвищі показники загального коефіцієнта смертності зафіксовано у населених пунктах таких районів: Монастирського (19,3%), Підгаєцького (18,3%), Зборівського (18,0%) та Чортківського (17,9%). Тоді як найнижчий простежується в м. Тернопіль (8,8%) і поселеннях Бучацького (13,2%), Тернопільського (13,6%) та Збарзького (14,2%) районів (див. табл. 3).

Таблиця 2

**Розподіл померлих за причинами смерті (осіб)
у Тернопільській області з 2014 року по 2017 рік***

За окремими причинами	Рік			
	2014	2015	2016	2017
Всього померлих	15180	15253	14954	14814
хвороби системи кровообігу	10779	10947	10770	10729
новоутворення	1909	1935	1904	1883
зовнішні причини смерті	679	650	596	599
хвороби органів травлення	411	370	390	384
хвороби органів дихання	685	731	657	562
деякі інфекційні та паразитичні хвороби	125	102	94	66
туберкульоз	88	74	64	43
зумовлені вірусом імунодефіциту людини	19	12	17	14

*За даними Демографічного паспорту Тернопільської області [1]

Таблиця 3

**Показники смертності населення у районах
Тернопільської області за період 2014-2017 рр.***

Назва району	Кількість померлих (усього осіб на 1000 жителів)			
	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Бережанський	15,7	16,7	15,2	15,1
Борщівський	16,5	16,2	16,3	16,2
Бучацький	13,2	13,1	12,8	13,0
Гусятинський	16,1	15,3	15,7	15,3
Заліщицький	15,0	16,6	16,0	15,9
Збараський	14,2	15,0	13,9	14,0
Зборівський	18,0	18,3	17,2	17,1
Козівський	16,2	16,5	15,4	15,2
Кременецький	15,2	14,7	15,2	14,8
Лановецький	16,2	15,9	15,8	15,5
Монастирський	19,3	18,8	17,7	17,3
Підволочиський	16,9	15,8	16,2	16,1
Підгаєцький	18,3	17,8	19,0	18,5
Теребовлянський	15,7	16,4	15,2	15,1
Тернопільський	13,6	13,9	12,9	12,4
Чортківський	17,9	14,8	14,7	14,5
Шумський	15,0	16,1	16,3	15,8
м. Тернопіль	8,8	8,9	9,2	9,1
Область	14,2	14,3	14,1	14,0

*За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [5]

Для порівняння уже в наступні три роки загальний коефіцієнт смертності був найвищим в тих же районах, проте в Підгаєцькому районі зріс з 18,3% до 18,5%, в Монастирському районі він знизився на 2%, Зборівському - на 0,9% а в Чортківському аж на 3,4% (станом на 2017 р.).

Беручи до уваги показники кількості померлих за досліджувані чотири роки на території Тернопільської області можна виділити три групи районів за рівнем смертності, а саме: з високим загальним коефіцієнтом смертності – Монастириський, Підгаєцький, Зборівський, Чортківський, Підволочиський; з середнім загальним коефіцієнтом смертності – Бережанський, Борщівський, Гусятинський, Заліщицький, Козівський, Кременецький, Лановецький, Тербовлянський, Шумський; з порівняно меншим коефіцієнтом смертності – Буцацький, Тернопільський, Збараський.

Упродовж 2017 р. чисельність населення Тернопільської області зменшилась на 6880 осіб. Цього ж року в області народилося 9289 дітей, що в розрахунку на 1000 осіб наявного населення становило 8,8 дитини, а померло, як уже зазначалося 14814 (14,0 особи на 1000 жителів). Як бачимо, залишається суттєвим перевищення кількості померлих над кількістю живонароджених: на 100 померлих – 63 народжених [2].

Висновки. Проведене дослідження дозволяє констатувати наступне:

1. Останніми роками (2014-2017 рр.) в демографічній ситуації спостерігались незначні позитивні зрушення, зокрема рівень смертності населення Тернопільської області знизився на 2%. Найбільше зниження зафіксовано в Чортківському та Монастириському районах (3,4% і 2% відповідно);

2. Основу структури причин смертності населення Тернопільської області формують хвороби систем кровообігу (43225 осіб), решта населення помирає від інших зазначених вище хворіб.

3. У геопросторовому відношенні чітко виділяються кілька адміністративних районів (Монастириський, Підгаєцький, Зборівський) з найвищим загальним коефіцієнтом смертності;

Для покращення демографічної ситуації та зниження смертності у регіоні необхідно здійснити такі заходи:

а) На регіональному рівні провести ефективну політику в сфері охорони здоров'я для покращення надання кваліфікованої медичної допомоги;

б) Запровадити безкоштовний обов'язковий медичний огляд щорічно для населення області (передбачити покарання за невиконання даного рішення);

с) Створити відпочинкові бази для людей похилого віку, де б вони могли раз в рік відновлювати фізичне та психічне здоров'я;

д) залучати населення до різних видів спорту, занять фізичною культурою.

Список використаних джерел:

1. Демографічний паспорт Тернопільської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://database.ukrcensus.gov.ua/Mult/Dialog/statfile1_c_files/pasport_files/pasport/61_uk.htm#0304. – Назва з екрану.

2. Демографічна ситуація на Тернопільщині відображає загальноукраїнську [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://soroka.ternopil.ua/vikend/>

blohu/itemlist/tag/демографічна%20ситуація. – Назва з екрану.

3. Муромцева Ю. І. Демографія: Навчальний посібник/ Ю. І. Муромцева. – К.: Кондор, 2006. – 300 с.

4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. – Назва з екрану.

5. Офіційний сайт Головного управління статистики у Тернопільській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.te.ukrstat.gov.ua/> – Назва з екрану.

6. Прибиткова І. М. Основи демографії: Посіб. для студ. гуман. і сусп. Факт-тів ВНЗ / І. М. Прибиткова. – К.: «АртЕк», 1997. – 256 с., іл.

*Гут В. студентка Г-42 групи
географічного факультету*

*Науковий керівник – Б. В. Заблоцький, к. г. н., доцент
кафедри географії та методики її навчання*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Тернопільська область багата родючими ґрунтами, має сприятливі кліматичні умови для розвитку сільського господарства. Проте, внаслідок надмірного антропогенного впливу і нераціонального землекористування виникає ряд проблем, які призводять до зниження екологічної стійкості та економічної ефективності земель сільськогосподарського призначення. До основних проблем сільськогосподарського землекористування в Тернопільському районі слід віднести: надмірну сільськогосподарську освоєність території, високу розораність сільськогосподарських угідь, які, у свою чергу, спричиняють ерозію, перезволоження, заболочення, агрохімічну розбалансованість, забруднення гербіцидами та пестицидами, виснаження земель.

Аналіз сільськогосподарської освоєності території Тернопільського району виявив надзвичайно високий її рівень – понад 83%. Це, з одного боку сприяє збільшенню продукції сільського господарства, а з іншого – формує додаткові ризики ерозії ґрунтів, особливо на схилах чи великих відкритих ділянках, та прояву інших деструктивних процесів, що виникають внаслідок інтенсивної сільськогосподарської діяльності. У структурі сільськогосподарських угідь найбільшою складовою є рілля. Орні землі в структурі сільськогосподарських угідь становлять 66,3% (49 685 га). Територія району розорана на 70%. Це є одним із найвищих показників в області.

По території району показник сільськогосподарської освоєності розподілений не рівномірно. Особливо високі його значення (понад 93%) спостерігаються на заході району (Довжанська, Домаморицька,